

הורות

הנחת יסוד שאין עליה עוררין, שהשפעת ההורות הינה בין-דורית. הורות אינה רק שאלה של סמכות, גבולות ומשמעת. מדובר בתחום שמשפיע השפעה ארוכת טווח בספקטרום רחב מאוד על הילדים לא רק ביום-יום, אלא גם ובעיקר בבגרותם - אחרי עוזבם את בית הוריהם. הורות מגבשת זהות, ערכים, נורמות התנהגות, חוסן, יחסים עם הסביבה, מוטיבציה, זוגיות, משפחתיות ועוד. ככול שנבין את היקף ההשפעה של ההורות, כך נתקשה להבין את גודל הפער שבין האחריות והמקצועיות שנדרשת מההורים, ומאיך העדר המוכנות של ההורים לתפקידם הגורלי.

שתי גישות בחינוך מייצגות שתי קצוות. מחד, הפילוסוף הנודע ג'ון לוק (המאה ה-17) מדמה את התינוק/ילד ל"טאבולה ראסה" (לוח חלק) – חינוך הילד הוא "כחומר ביד היוצר". לתפיסתו של לוק, השליטה של ההורה מוחלטת בנוגע להשפעה ועיצוב אישיותו של הבן. מאידך גיסא, הפילוסוף הצרפתי רוסו מציג את הגישה ההפוכה. בספרו המפורסם "אמיל", פותח רוסו במשפט מפורסם: "הכול יוצא טוב מתחת ידיו של בורא עולם, הכול מתנוון בין ידיו של האדם". החינוך הטוב, לטעמו של רוסו, מנסה שלא לקלקל את מה שניתן לילד מידי האל. ניסיון החיים מלמד שאין קצוות בחינוך. יש מורכבות. המורכבות קשה ומאתגרת, אך היא מחייבת למידה והתמודדות יום-יומית.

ספר בראשית, מהווה לדעתי את ספר ההורות המשמעותי ביותר בין ספרי המקרא. הוא מביא ברצף ומארג של סיפורים, התמודדויות של הורים עם אתגרי ההורות והחינוך. ניתן ללמוד מהמקרא ומסיפורי האבות גם בדרך ביקורתית, כפי שהתבטא בנועזות הרב שמשון רפאל הירש (בראשית כ"ה, כ"ז): "בשום מקום לא נמנעו חכמינו מלגלות חולשות ושגיאות, קטנות וגדולות, במעשי אבותינו הגדולים. ודווקא על ידי כך הגדילו תורה והאדירו את לקחה לדורות". מתוך דברי הרש"ר הירש, ננסה ללמוד מעט מדרך ההתמודדויות של גיבורי המקרא.

על גישתו החינוכית של יעקוב בחינוך ניתן ללמוד דרך היחס המפלה שלו בין בניו (ל"ז, ד'): "וַיִּשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת יוֹסֵף מִכָּל בְּנָיו כִּי בֶן זִקְנָיִם הוּא לוֹ וְעֵשָׂה לוֹ כְּתֻנֹת פָּסִים... וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוּ לְשָׁלֵם". על גישתו החינוכית של יעקוב אומר המדרש: "לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים". איזה מחיר בין-דורי כבד, עקב הפליה!! נראה שיעקב ספג את אוירת ההפליה כבר בבית: "וַיִּצְחָק יַצְחָק אֶת עֵשָׂו כִּי צִיד בָּפִיו וַרְבֵּקָה אֶהְבֶּת אֶת יַעֲקֹב".

באשר לגישת יצחק ורבקה, התורה מספרת: "וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם יֹשֵׁב אֲהָלִים". רש"ר הירש עומד על הפער שבין הגידול והחינוך בסביבה משותפת, ומאיך פער כה גדול בין התאומים בבגרותם!! ועונה במניפסט חינוכי המתבסס על מאמר שלמה: "חֲנֹךְ לְנֶעַר עַל פִּי דָרְכּוֹ". נצטט את תמצית דבריו: "המושיב את יעקוב ועשו על ספסל לימודים אחד, ובאותם הרגלי החיים מחנך אותם כאחד לחיי לימוד ומחשבה, מובטח לו שאת אחד מהם הוא מקלקל". רש"ר הירש דורש "דיפרנציאציה" בחינוך.

לאברהם לא היתה ברירה (עקב הגיבוי הא-לוהי) מול דרישת שרה: "...גֵרְשׁ הָאֵמָה הַזֹּאת וְאֶת בְּנָהּ...". בעקבות אלימות מצד ישמעאל כלפי יצחק. מריבות ילדים. אין אנו מערערים על הצו הא-לוהי, אך תמהים במקביל על צעד כל כך דרמטי וקיצוני, כשניתן להציע חלופות חנוכיות פחות קשות, כדוגמת גישת "הגמול החיובי" של ריצ'רד לבוי (צפה ב"כלכלת אסימונים" החל מ-05:45). אגב, מעניין לנתח את מידת השפעת שילוח האח ישמעאל על נפשו של יצחק?!

מעשהו הקשה של כנען בנח אביו (ט', כ"ב), זוכה לתגובה קשה מצד אביו: "וַיֹּאמֶר אֶרֶוֹר כְּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו". קללה. על פי כול תפיסה מקצועית בתחום ההורות, קללה תחשב כפסולה. הורות מקצועית וחכמה תדגיש את השיח המכבד ואת הביקורת המכילה המהווים בסיס טבעי להצלחה בחינוך הילדים.

נמצאנו למדים ארבע יסודות בהורות: **שווינויות** (העדר הפליה), **תאימות** ("חנוך הנער..."), **גמול חיובי ושיח מכבד**. מעל הכול נדגיש את הערך החשוב המהווה בסיס ומעטפת להצלחת ההורות – אהבה פשוטה וטבעית.